

RÖSZKE

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS
2. RÖSZKE BEMUTATÁSA
3. ÖRÖKSÉGÜNK
4. TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK
 - Falusias területek
 - Kertvárosias területek
 - „Egyéb” területek
5. ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ
 - Rajzos „sillabusz”
 - Tető
 - Tagozatok, épületornamentika
 - Ablakok
 - Bejáratok
 - Kapuk
 - Árnyékolás
 - Napelemek, napkollektorok
 - Kerítések
 - Téglaburkolat
 - Lábazatok
6. MAI PÉLDÁK
7. UTCÁK, TEREK
 - Növényzet
8. HIRDETÉSEK, REKLÁM- ÉS INFORMÁCIÓS TÁBLÁK

BEVEZETÉS

Az építés és ellentétpárja a bontás - hivatalosan: az építéskivitelezési tevékenység - sohasem magánügy, annak az esetek túlnyomó részében valamilyen kihatása van a település összességére. Részke megszokott, egyéni arculata a közösség helyi identitásának alappillére, a jól ismert utcák, terek, helyszínek és részletek sokszor feltűnnek álmainkban, emlékezetünk, s így önazonosságunk fontos részei. Egyáltalán nem mindegy tehát, hogy ebből mit őrzünk meg, s adunk tovább a következő generációknak, mint ahogy az sem, mit teszünk hozzá a kapott örökséghez. Minden apró részletnek jelentősége lehet a "nagy egész" szempontjából, s ez komoly felelősséget ró az építés szereplőire, mert bár "az én házam, az én váram", de ez a "vár" mindenekelőtt a települési szövet alapsejtje is. A település, s így a települési arculat ügye pedig elsősorban a helyi közösség ügye, amelynek jogos igénye, hogy közös örökségével, a település arculatával, annak formálásával kapcsolatos elvárásait megfogalmazza egyes tagjai, a mindenkori építetők felé.

A Településképi Arculati Kézikönyv elsődleges feladata, hogy ezen elvárásokat rendszerezett, közérthető formában közvetítse használói számára. Cél, hogy a helyi környezetformálási hagyományok pozitív példáin keresztül ösztönözzön a tradíciók folytatására, megismerésére, de akár meghaladására is. Részke környezeti örökségének, település- és építéstörténetének bemutatásán, tanulságainak számbavételén keresztül jut el a környezetalakítással kapcsolatos elvárások, egyfajta építési "illemkódex" megfogalmazásáig. A történeti példák felvillantása a tendenciák megragadását, a még jelen lévő hagyományok érzékelését szolgálja, a Kézikönyv az értékek teljeskörű lajstromba vételére nem vállalkozhat. Viszont jellegénél fogva olyan számvetés, amely pillanatképet ad, hol tart a község építészete 2017-ben és rávilágít, melyek a továbblépés lehetőségei, sürgető feladatai.

A Kézikönyv nem direktíva, sokkal inkább segítség kíván lenni, a benne foglalt rajzos útmutató ajánlásaival demonstrálva a települési hagyományokba illeszkedő építés egy-egy lehetséges módját. Az itt szereplő ajánlások ezért nem kötelező érvényűek, ahogy egy "illemkódex" megsértésének sem jogi következményei vannak.

Reményeink szerint Kézikönyvünk nem mereven lezárt, egyszeri vállalkozás, hanem nyílt, folyamatos hozzászólást és változtatást lehetővé tevő kezdeményezés. Ahogy a település története is továbbírásra vár, úgy jelen oldalak is egy, az utódok által folytatható, de akár át is írható folyamatos krónika első lapjai csupán. Ezért, ha újabb arra érdemes alkotás születik, az bekerülhet, sőt be is kell, hogy kerüljön majd a Kézikönyvbe, hogy ezáltal büszke lehessen rá úgy építtetője, mint tervezője, kivitelezője és a település egyaránt.

RÖSZKE BEMUTATÁSA

Röszke nevét hallva az emberek nagyrészenek a hatalmas forgalmat lebonyolító határátkelő „ugrik be” elsősorban, a régmúlt iránt érdeklődők talán tudják, hogy a község külterületén találták a mindmáig legjelentősebb – nem kizárhatóan magához Attilához köthető – hun aranyeletet, esetleg tudomásuk van arról a kétes dicsőségről is, hogy a kiterjedt tanyavilág szülötte Rózsa Sándor, a betyárkirály, - de nem kevésbé nevezetes a helyi paprikatermesztés sem. Mindezek mellett alig ismert, hogy a település értékes és egyes vonásaiban egyedülálló épített örökséggel rendelkezik, amely sajátos helyet biztosít Röszkének nemcsak a meglehetősen egységes magyar települési kultúrában, de a környező „Szögedi táj” települései közt is.

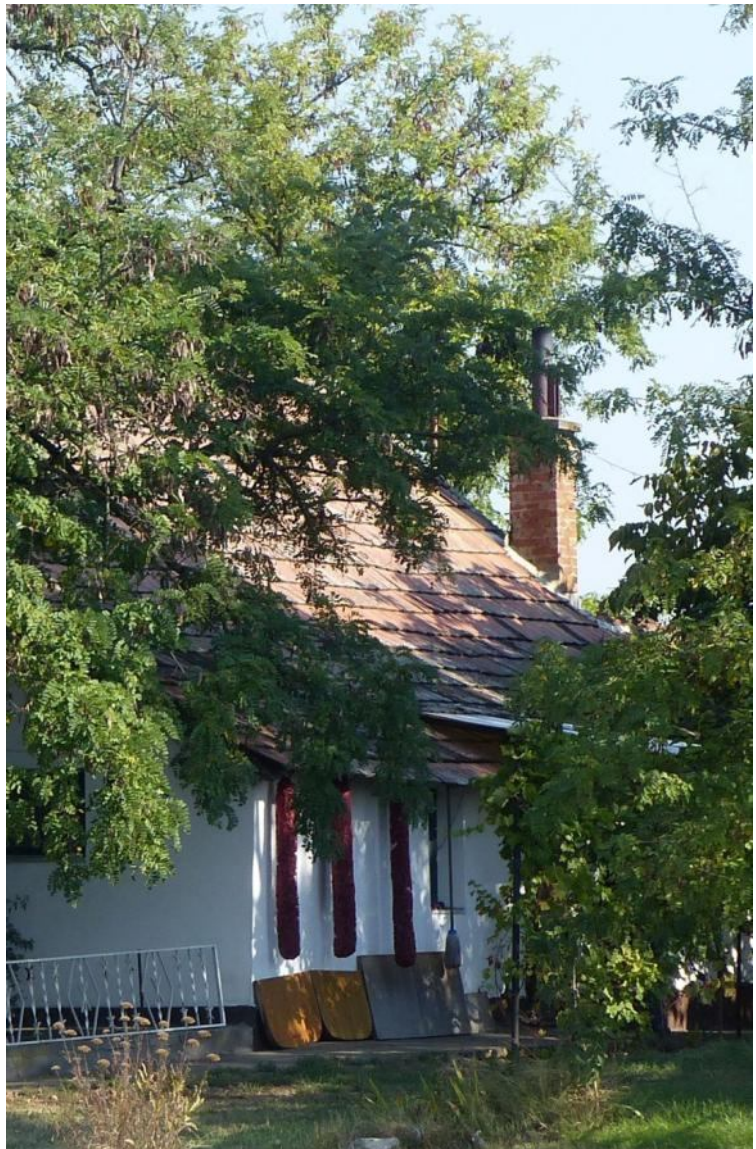
Mindez igaz annak ellenére, hogy a Dél-Alföld egyedülállóan zivataros történelméből kifolyólag Röszke sem rendelkezik rangos ó- és középkori műemlékekkel, a tradicionális épületállomány nagyobb hányada a XIX. század utolsó évtizedeiből és a XX. század első feléből való, részint a „népi” kultúra, túlnyomórészt a II. világháború utáni korszak sajátos falusi építészeti folklórájának emlékei.

Már a XIX. század utazói is felismerték a magyar Alföld településhálózatának, tájhasználatának különlegességét és a jelentősebb európai párhuzamok hiányát. A „Szögedi táj” kulturális értelemben unikális jellege a szilaj nagyállattartáson alapuló, majd szántóföldi, később intenzív kapás művelésre áttérő, speciálisan alföldi fejlődési út következménye, amely olyan erős gyökerű, egyedi anyagi és szellemi műveltséget hozott létre, amely meghatározó maradt a XX. század második feléig és hatásai napjainkig érezhetők. Megmutatkozik ez a település arculatán és a határ jellegében is, ahol a mozaikos tájszerkezetben tanyásodott területek és füves puszták, sömjékek, legelők, gyümölcsösök váltakoznak.

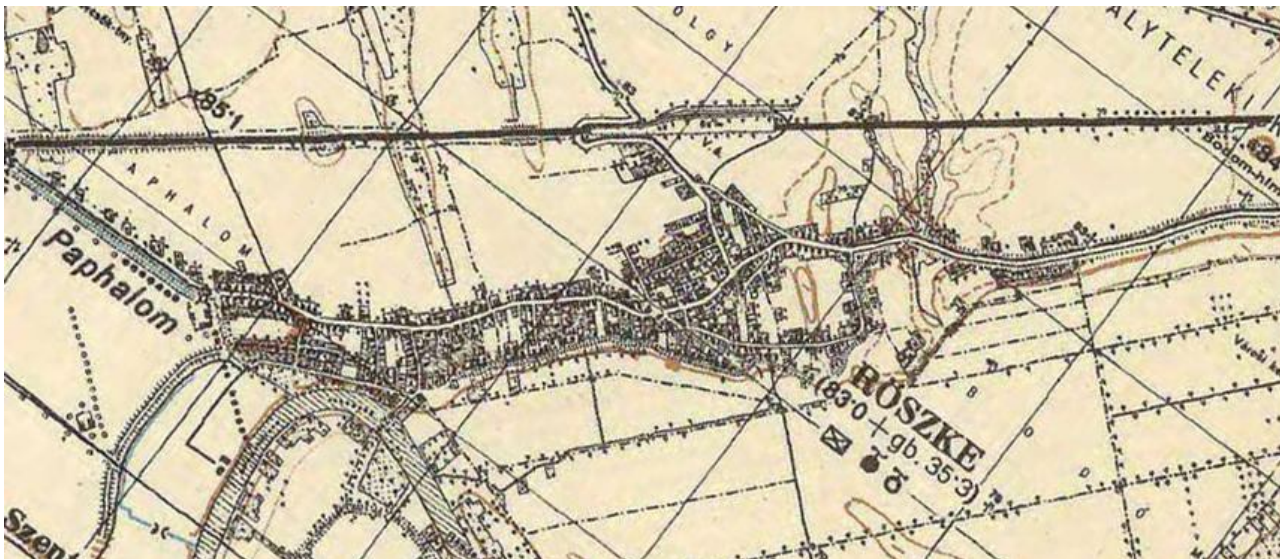

Röske-Szentmihálytelek kapitányság, valamint Nagyszéksós és Feketeszél területének egy részén, az egykori dohánykertészség helyén 1950-ben alapították Röske községet az elmaradottnak bélyegzett tanyavilág felszámolására irányuló központi törekvések jegyében. Ezt megelőzően a terület a 150 éves török hódoltság pusztításainak hatására létrejött hatalmas kiterjedésű szegedi határ sajátos fejlődéstörténetű része volt. A késő középkori településhálózatot, így az először 1439-ben említett „Rezke” falut a török kor háborúi látható nyom nélkül eltörölték, az igazgatási terület egykori lakott helyeiről csak régészeti feltárásokból, terepbejárások adataiból vannak információink.

forrás: <http://mapire.eu/hu/map/hungary1941>

A valaha megyényi szegedi tanyavilág új községeinek belsőségét általában egy már korábban kialakult „tanyaközpont” körül jelölték ki az 1950-es években, Röske azonban kivételt képez. A belterület magja itt egy XVIII-XIX. századi eredetű, a XIX. század második felére már kifejezetten falusias jellemvonásokat mutató egykori dohánykertész telep, amely Szeged város határának részét képezte századokon át.

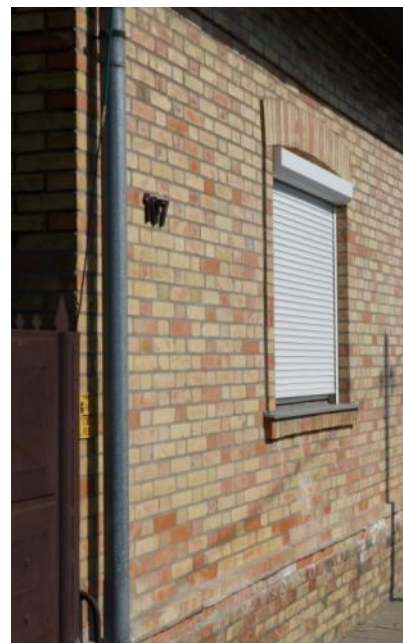
A napóleoni háborúk idején, a kontinentális zárlat hatására a dohány ára jelentősen emelkedett, a konjunktúrát látva sokan dohánytermesztésre tértek át, így a század elején Alföld-szerte kertészségek létesültek. A dohánykertészséggel járó meglehetősen kiszolgáltatottságot elsősorban a semmilyen immobilis vagyontárggyal nem rendelkező nincstelen zsellérek vállalták. Akármilyen kedvezőtlen is volt azonban a dohánykertészek helyzete, azon nincstelenek számára, akik ezt az utat választották, mindenképp lehetőséget adott arra, hogy javítsanak sorsukon. A korábban jellemző szántóföldi szemtermeléssel szemben a dohánytermesztés révén megismerkedtek a kapáskultúrákkal, s ez a régió mezőgazdaságában máig ható nyomokat hagyott. Az élőlomkaigényes, mai kifejezéssel: nagyobb hozzáadott értéket követelő kapásművelés ismerete lett az alapja sok – már a dohánytermesztés becsődölése után – megjelenő növény – így a paprika - termesztésének.

A kertészség területe a mai napig kimutatható a településszerkezetben a Felszabadulás utcától dél-keletre eső, hosszan elnyúló falurész sajátos hálózati struktúrájában. Az ősi falumag jellemzői a főutcáról (mai Felszabadulás utca) leágazó, a Tisza menti rétségre és a folyó egykori medréhez tartó rendkívül keskeny, szabálytalan vonalvezetésű közök, amelyekben a kétirányú közlekedés alig lehetséges. Megegyező a szomszédos, sok tekintetben hasonló fejlődési utat bejárt, szintén dohánykertész eredetű Szentmihálytelek magjának – ma már védett – szerkezete. A XX. század közepéig lényegében organikus módon, szabálytalan jelleggel fejlődő településszerkezet az 1950-től napjainkig tartó időszakban egészült ki szabályos osztású, mérnöki jellegű településrészekkel, mindenelekőtt az ősi mag és a vasút közötti területen.

Az 1950-et megelőző időkben a házakat még többnyire hagyományos fésűs beépítésben helyezték el, csak elvétve, főleg a központban fordultak elő „városiasabb”, utcával párhuzamos tömegű házak, középületek. Az 1960-as évektől váltak általánossá a XX. század második felére jellemző „Kádár-kockák”, majd a nagyméretű tetőteres épületek. A lényegében azonos alapelemekből építkező utcaképek „ízlés szerint” tarthatók kreativitás nélkülözőnek, monotonnak, de akár egységesnek is. A XX. századi magyar falu kockaházait a korábbi egyértelműen elutasító álláspont helyett, ma már árnyaltabban ítéli meg az építészeti közvélemény. A Rendszerváltás után a korábbi kötöttségektől szabaduló, az egyéniséget előtérbe helyező harsány építészet – vagy példának okáért: korunk építészeti divatlapoktól diktált, tájidegen „mediterrán” házai - a falvak hagyományos építészeti képét országsszerte „felrobbantották”, egyensúlyát felborították. Noha ez a tendencia Röszkére eddig kevésbé volt jellemző, e keserű általános tapasztalat felől visszatekintve mégis más színben tűnik fel az 1960-as évek „szürkesége”.

Röszke építészetének korszakokon átívelő, a település- és utcaképeket meghatározó jellegzetessége: a „kőburkolat”, azaz a nyerstégla homlokzatképzés. A XIX. század utolsó negyedétől az 1950-60-as évekig épült téglaházak tucatjai „uralják” a mai napig a településképet, a téglaburkolat hagyományos fésűs beépítéseken éppúgy előfordul, mint a kései „Kádár-kockákon”, egyedi ízt adva a helyi építészeti kultúrának.

A településképi arculat meghatározója a központ a templommal és a körülötte létrejött intézményi centrum. A templomkert jellegadó növényzete, igényes kertészeti kialakítása méltó centrális elhelyezkedéséhez, csak sajnálni lehet, hogy a település többi területének növényellátottsága eddig még nem mindenben vált ehhez mérhetővé.

Röske utcahálózata kettős arculatú, a település ősi magja organikusan fejlődött, szabálytalan szerkezetű, míg a később létrejött tömbök mérnöki rendszerűek, döntően geometrikus raszterrel. Utóbbiakban uralkodó a szocializmus kora vidéki építészetére oly jellemző, meglehetősen egyöntetű, döntően az 1960-70-es évekből származó épületállomány. A közel azonos tömegű, méret- és arányrendszerű épületek által alkotott utcaképek, az uniformizált építészeti megoldások dacára meglepően változatosak, színesek, köszönhetően az épületek egyedi, rendkívül változatos részletképzésének.

A legújabb lakóterületek már aligha tekinthetők falusias jellegűeknek, Szeged agglomerációs vonzása, a kertvárosi életforma igénye hívta őket életre, így településkéjük is egyre inkább elszakad a tradícióktól.

Röszke legfontosabb természeti értékei a Holt-Tisza körzetében és a valamikor virágzó szegedi tanyavilág egyre halványuló vonásait őrző határban találhatók. A beépített területeket övező táj a jellegzetes, sok védendő értéket tartogató növényvilág ellenére alapvetően mesterséges, a sok évszázados emberi beavatkozás hatására alakult ki. A mezőgazdasági, vízrendezési tevékenység nyomán korunkra mozaikos tájszerkezet állt elő, amely a Tisza közelében jellegzetesen folyómenti arculatú, míg a határ nyugati része a Homokhátsághoz tartozó semlyékekkel, buckákkal váltakozó jellegzetes homokvidék.

Röszke igazgatási területének jellegzetessége a kiterjedt tanyavilág, amely igen összetett képet mutat. Mára sok a fölshagyott, sorsára hagyott lakóház és gazdasági épület, de a gazdálkodó életmód színteréül szolgáló tanyák között még számos olyan található, amely mind épületeinek elrendezésében, mind építészeti részleteiben a hagyományokat követi. A fennmaradt értékek megőrzése szempontjából kedvező hatású korunk jellemző folyamata, az üdülőtanyák kialakulása.

ÖRÖKSÉGÜNK

A környezeti örökség bemutatása rendkívül fontos az Arculati Kézikönyv deklarált célkitűzéseinek elérése szempontjából. A falu topográfia adottságaiból, történeti-társadalmi fejlődéséből következő sajátosságok, a Röszkére jellemző egyedi jegyek, hangulati tényezők, a múlt és a jövő "genetikai kódjainak" megismerése és megértése nélkül nem lehetséges meghatározni azokat az elvárásokat, melyek teljesülésétől a környezetbe, hagyományokba illeszkedő építés megvalósulását várjuk. Ki kell jelölni a fenti értékeket hordozó azon építészeti, településképi elemek körét is, amelyek fenntartása, átöröklése – azaz: védelem alá helyezése - okvetlen szükséges a település önazonosságának fennmaradásához. Mindezen túl a fejezet szeretne mozgósító, szemléletformáló jellegű is lenni, hogy a védett, valamint a nem védett, de értéket hordozó örökségi elemek megmaradásának jelentősége tudatosuljon a lakosságban, építetőkben és Röszke lakói megismerjék és elismerjék értéknek építészeti múltjuk fennálló emlékeit.

A társadalom identitás-keresésének legelső, markánsan artikulálódó szintje a település. Alapvető fontosságú ezért a helyi értékek, erőforrások feltárása, kiaknázása. Egy-egy település épületekben megőrződött múltja, a felhalmozódott környezeti értékek mind-mind ilyen erőforrás még akkor is, ha hatásai csak közvetett módon érzékelhetők. Az elmúlt korok értékeinek megőrzése, illetve feltárása, az építészeti folyamatosság fenntartása az egyik leghatásosabb eszköz egy település arculatának – divatos, mai szóval: imázsának – kialakítására. A múlt alkotásai időhöz és helyhez kötik a ma építészeti produktumait is. A genius loci hordozói, eltűnésükkel olyan érték megy veszendőbe, melynek pótlása semmilyen archaizálással, hamisítással nem lehetséges, egészen addig, míg az "új"-ból "régi" nem lesz.

Röszke településtörténete a község hivatalos megalakulásáig két szálon futott: az egykori dohánykertészetből kifejlődött falusias telep és a tanyavilág párhuzamos históriájaként. A mai igazgatási terület 1950 előtt a hatalmas szegedi határ része volt, így a legöregebb fennmaradt épületek jelentős része is jellegzetes homokháti tanya.

A török hódoltság 150 éve alatt a Duna-Tisza köze az ország talán legjobban elpusztított tájegysége lett. A lakosság elmenekült, vagy a környező, viszonylagos védettséget nyújtó mezővárosokba települt. Az el nem pusztított alföldi városok többnyire szultáni birtokok (ún. khász városok) voltak, ezért megmenekültek az állandóan változó török birtokosok kizsákmányolásától. E körülmény a háborús időszakokban is speciális fejlődési lehetőséget biztosított számukra. A bizonytalan viszonyok kevésbé tették lehetővé a növénytermesztést, így előtérbe került a külterjes, rideg állattartás és a nemzetközi marhakereskedelem. A lakatlanná vált puszták a felduzzadt lakosságú városok, mezővárosok legelőivé váltak, kialakult a nagyhatárú alföldi város településtípusa (pl. Szeged, Kecskemét). A kun puszták déli, dél-keleti része egészen Kiskunhalas térségéig Szeged városának birtokába jutott, ahol a híresen jómódú tőzsérek európai viszonylatban is jelentős szürkemarha gulyái legeltek. Az 1570-ből fennmaradt török defterek – adóösszeírások – már említik a külterületi állattartó szállásokat, a tanyák távoli őseit. Ekkor 21 felsővárosi, 19 alsóvárosi és 1 palánki polgár rendelkezett ilyennel. A szállásokon az állattartás mellett, kisebb jelentőséggel földművelés is folyt.

A török kiűzése után, 1702-ben a Kamara a Kiskunság pusztáit a Német Lovagrendnek zálogosította el, köztük a korábban szegediek által használt területeket is. A Lovagrend birtokba iktatását Szeged városa megtámadta, ezzel vette kezdetét a mintegy két évtizedes pereskedés. Végül Dorozsma kivételével a Város visszakapta elvesztett földjeit. A szegedi határt az enklávészerűen beékelődő Dorozsma ettől kezdve két részre osztotta, míg délen az alsóvárosi, északon a felsővárosi puszták helyezkedtek el. Röszke, Nagyszéksós és Feketeszél véglegesen III. Károly 1731-es adományával került a Város birtokába, az alsóvárosi határrészbe.

A pereskedés zárultával, a XVIII. századtól fokozatosan kezdetét vette Szeged külterületének tanyásodása, a város legelőit, kaszálóit bérbe adta polgárainak, akik a lakóhelyüktől távol eső földeken szállásokat, majorokat létesítettek. E majorságok kezdetben inkább az állattartás céljait szolgálták, de bizonyos helyeken igen korán megjelennek a földműves szállások is. A szállások először igen egyszerűek lehettek, lényegében pásztoréptmények: aklok, szárnnyékok voltak, de az 1780-as évekre a komolyabb tanyák főépületei már nem sokban különböztek a tulajdonos városi házától. Szeged külterületén a szállásház már szoba-konyha-kamra-istálló elrendezésű épület. A tanya ekkoriban azonban még messze jár attól, hogy függetlenedjék a várostól, a tulajdonos „állandó lakhelye” mindig a belső porta, a szállás inkább a gazdasági funkciók helyszíne, folyamatosan csak a személyzet tartózkodik kint. Meg kell jegyezni, hogy a lakosság végleges kiköltözését a hatóságok a közbiztonságra való tekintettel egyébként sem engedélyezték.

A földbérleti rendszer virágzásának, illetve az ezzel együtt járó tanyásodásnak az első jelentős lökést a gyapjúkonjunktúra kiteljesedése adta a XVIII. század utolsó harmadában, ami szintén arra utal, hogy a folyamat legfontosabb mozgatórugója ekkor még az állattartás fejlődése volt. A hatósági tiltás ellenére egyre többen költöznek a szállásokra üresen hagyva a városi portát. A XIX. század elejére már a viszonylag kisebb birtokokon is ház épül és kialakul az a gyakorlat, hogy a tanyát a fiúk kapják meg, akik kiköltözve már önálló gazdálkodást folytatnak a földeken.

Az 1840-es évek elejére 1465 tanya áll a szegedi határban, ebből 902 az alsóvárosi pusztán. Egyre több malom épül a külterületen, amely a kitelepülés folyamatának egyértelmű indikátora. Míg korábban a felsővárosi rész tanyáinak száma volt magasabb, ekkorra az arányok megfordulnak. Mindez arra utal, hogy a kevésbé tehetősebb rétegek is tanyát építenek és megindul Alsóváros földműves lakosságának kirajzása a környező vidékekre. Felsőváros sokkal inkább iparos-polgári jellegű társadalmá egyelőre még jobban megtalálja megélhetését a városban és tanyát a tehetősebb polgárok építenek. Mindenesetre kezd kirajzolódni az a társadalmi folyamat, amely a XX. század első felére létrehozza a hatalmas szegedi tanyavilágot: a folyamatosan újratermelődő munkaerő felesleg „kivándorlása”.

A XVIII. század végére lényeges új tendencia körvonalazódik a határhasználatban. A sívó homokkal borított puszták kaszálónak és szántóföldnek alkalmatlan részeit – a futóhomok megkötésének szándékával is – szőlőültetvényekkel telepítik be. A szőlőművelés a korábban megszokott mezőgazdasági tevékenységekhez képest sokkal intenzívebb jelenlétet igényel a termelőtől, ami természetesen egy újabb, immár szőlőműveléssel foglalkozó társadalmi réteg tanyára költözését indukálta. A szőlőhegyek parcellázása a Városi Tanács részéről az 1840-es évekig tartott.

A munkaigényes szőlőtermelés idővel magával hozta más, a mai napig jellemző, kert- és kapáskultúrák elterjedését (dohány, kukorica, zöldségfélék) a szántóföldi művelésre többnyire alkalmatlan homokon. A fenti tendenciákkal párhuzamosan az állattenyésztés szerepe fokozatosan csökkent (különösen a ridegtartásé), de a tanyavilág történetében mindvégig megtalálhatók a speciálisan állattartó tanyák is. A növénytermesztés térhódítását nagyban elősegítette a napóleoni háborúk idejének felívelő agrárkonjunktúrája, illetve - az állami dohánymonopólium bevezetéséig - a dohányfogyasztás világméretű elterjedése is.

Mindeközben a Városi Tanács tehetetlenül szemlélte a mind nagyobb tömegek kiköltözését. Elemi érdeke fűződött ugyanis ahhoz, hogy a tanyán élők kapcsolata ne szakadjon meg véglegesen Szegeddel, hiszen a hatalmas területen szétszóródva élő népesség ellenőrzése, igazgatása szinte megoldhatatlan feladat volt. Annál is inkább, mert sokan a közterhek alóli szabadulás szándékával költöztek tanyára, különösen a szegényebb néprétegek köréből. A tanácsbíró kimondták, hogy a 25 holdnál kisebb földön épület nem létesíthető és a tanyán élők kötelesek a városba menni templomba, ezzel együtt megtiltották a temetők létesítését is a tanyavilágban. Ennek ellenére a környékbeli lakosság egy része már a kiskunmajsai plébániatemplomba járt, ami nem meglepő, tekintve, hogy Szeged és tanyái között nem volt ritka a 30-40 km-es távolság. A tiltások ellenére sorra létesültek a tanyák a törpebirtokokon, amelyek lakossága soha nem rendelkezett városi házzal, így kapcsolatuk Szegeddel formális volt. A külterületi lakosság kétlakisége más tanyásodott városhoz képest tehát, hamar megszűnt, ami a tanyarendszer túlfelforrásához vezetett. Az eddig „érintetlen” közlegelők felosztása, bérbeadása 1850 körül indul. Kezdetben „tízéves”, majd „harmincéves” földbérletek formájában, melyekre nyilvános árverésen licitálhattak az igénylők. Az 1879-es szegedi Nagy Árvíz alatt sokan a tanyavilágban húzták meg magukat és többen már nem is költöztek vissza a városba. Az újjáépítés költségei egy részének fedezésére a Tanács mind több terület bérbeadását kezdeményezte, mindemellett fokozódott a birtoktestek elaprózódása, ezek együtt pedig, a tanyahálózat soha nem látott sűrűsödéséhez vezettek, amely 1900 körül érte el tetőfokát. A Fogadalmi Templom építésének finanszírozására adta bérbe Szeged Városa az ún. „templomföldet” 1923-ban, amely az utolsó igazán jelentős lökés volt a szegedi tanyarendszer végleges kifejlődésének folyamatában.

55.92

A tanyavilág építésze a lakosságot kibocsátó „anyaváros” építési kultúrájának tükörképe. A lakóépületek oromzatának napsugaras deszkázata jellegzetes szegedi tradíció. Bár egyes épületeken megjelennek az akadémikus stílusok elemei is, de a tanyák nagyrésze a „népi építészet” körébe sorolható.

A Város több intézkedést is fogantatott a külterület igazgatásának megszervezésére, amelyek közül az első a kapitányságok megszervezése volt. Ezt indokolta, hogy a tanyavilágban meglehetősen rossz volt a közbiztonság. Mindennaposak voltak a rablótámadások, s ez a korszak a hírhedt alföldi betyárvilág virágkora is. A Rózske környéki tanyavilágban született a mindmáig leghíresebb magyar betyár, Rózske Sándor is.

A tanyasiak Szeged meglévő közigazgatásához „láncolása” direkt módon nem vezetett sikerre, így a Város kénytelen volt közigazgatási rendszerét „kivinni” a tanyák közé. A kapitányságok létrehozása e felismerés első jele, később megszervezik a tanyai oktatást, majd a XIX. század végén „filiákat” – közigazgatási kirendeltségeket - létesítenek. Az 1840-es években veszi kezdetét az alsófokú oktatás a tanyavilágban. A tanyasi iskolák jellegzetes épületei máig a tájkép meghatározó elemei a határban.

Az alföldi városok kiterjedt tanyavilágának „községesítésére” irányuló központi politika az 1950-es évek elején falvakká avanszálja a korábbi tanyaközpontokat. Így jött létre a község, melyet 1950-től Rózske néven „anyakönyveznek”. A lakosság belterületre költöztetése azonban lassan haladt és a tanyarendszer a mai napig jellemző.

A jelenlegi belterületen fennmaradt iskolaépületek is a Szeged tanyavilágban a Város által építtetett oktatási létesítmények jellegzetes csoportjába tartoznak.

A klebersbergi iskolareform során emelt épületek jellegzetessége a keskeny, magas, sorolt ablakcsoport alkalmazása.

A katolikus templom építését 1893-ban kezdeményezik először a röskeiek. Bő másfél évtized múlva jut el oda a Szeged-röskei Páduai Szent Antal Templomegyesület, hogy gyűjtést indítson az építkezés megkezdésének finanszírozására. A szegedi mérnöki hivatal által 1910-ben tervezett épületet végül 1913-ban szentelte fel Glattfelder Gyula püspök. A homlokzati középtornyos épületen a historizáló eklektika neoromán irányzata és a szecesszió halvány visszfénye dereng fel. Kapuja felett helyezték el az építető kegyúr, Szeged városa címerét. Berendezésének egy része a szegedi Dömötör-templomból való.

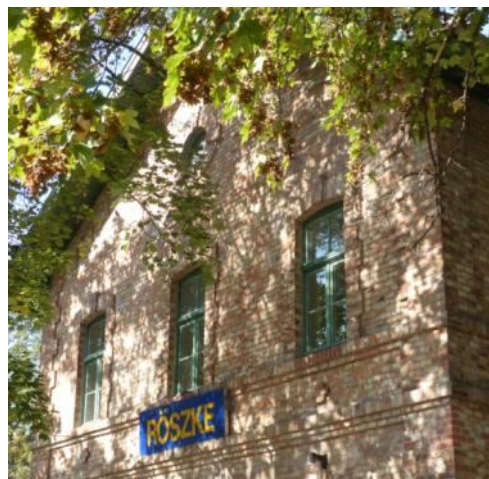

A szépen fásított templomkertben álló épület a településkép meghatározó eleme, amelynek háztetők felett uralkodó tornya már távolról kijelöli Röske centrumát.

Röszke vasútállomásának épületegyüttese a MÁV 136-os számú, Szeged – Röszke országhatár vasútvonal mentén, a volt Alföld – Fiumei Vasút első részeként 1869. szeptember 11-én átadott Szeged-Rókus – Zombor vonalszakaszán fekszik. A vonalat 1884-ben államosították, ekkor került a Magyar Királyi Államvasutakhoz. A felvételi épület – indóház - 1870-ben készült el az Alföld-fiumei vasúttársaság szabványterve alapján, így a település egyik legöregebb építménye. Nyerstégla homlokzatú, kétszintes, „háromablakos”, nyeregtetős épület, amely a mai napig úgy néz ki, ahogy közel másfél százada átadták az utazóközönség részére. Az indóház földszintjén van a szolgálati iroda és egy kicsi váróterem, az emeleten szolgálati lakás található. A felvételi épület és az állomás hasonló stílusban épült kiegészítő objektumai egységes építészeti együttest alkotnak, amelyek máig hatóan közvetítik az egykori vasút építészeti kultúráját. Építészeti, történeti értékei okán az épületegyüttes műemléki védelme indokolt.

Az egykori Szeged-alsóvárosi tanyavilág építészeti emlékei és a Röske 1950-es megalakulását megelőző korok környezeti kultúrájának jellegzetes hagyatéka helyenként még tetten érhető a faluban.

A „körösz” a tanyasi számára mindig igazodási pont volt a határban.

Röszke központjában megtalálhatók a polgári építészet hatásait mutató, városiasabb jellegű épületek is. Ezek tömegformája, telekelrendezése eltérő a falu egyéb területein jellemző oldalhatáros – fésűs – beépítésektől. A házakon megjelennek a „hivatalos” építészeti stílusok: eklektika, szecesszió jellemzői is.

A településközpont intézménycentrumába települt alapvető középületek eltérő léptéke, beépítési módja is jelzi fontosságukat. Az intézmények a XX. század közepének kissé konzervatív, historizáló elemeket is alkalmazó stílusában fogantak.

Röske építészeti örökségének meghatározó, jellegzetes szegmensét képezik a téglahomlokzatburkolatú, „kőoromzatos” épületek és kiegészítő elemeik, kerítések, kapuzatok. Nyerstégla felületek a XIX. század végétől az 1960-as évekig épültek, a többtucatnyi máig fennmaradt emlék a településképi arculat egyediségének egyik legfontosabb letéteményese. A burkolóanyaghoz való ilyen erős helyi kötődés azért is tekinthető különlegesnek, mert az „anyaváros” Szeged lakóházépítészetében a nyerstéglaburkolat nem játszik különösebb szerepet, szemben egyes alföldi mezővárosokkal, pl. Hódmezővásárhellyel vagy Orosházával, ahol alkalmazásának komoly hagyományai vannak. Nem kizárt, hogy a röszkeiek az indóház jellegzetes tégláépülete – mint az egyik legfontosabb korabeli középület – inspirálta, több település példája mutatja ugyanis, hogy a vasúti építészetben alkalmazott megoldásokat szívesen veszi át és fejleszti tovább a lakosság a saját ízlésvilágának megfelelően.

A tégláépületek legkorábbi rétege a XIX-XX. század fordulójáról származik, részleteik megfelelnek a korszak historizáló építészetében fellelhető megoldásoknak. Jellemző az idomtégla használata a tagozatok kialakításakor, a burkolatok egyes elemei jól ismertek Hódmezővásárhely kiemelkedő jelentőségű téglakultúrájából.

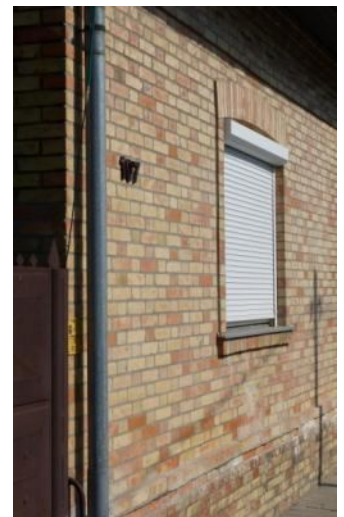

A jellegzetesen egyedi röskei téglaeépítészeti a XX. század közepére alakul ki, emlékei csak itt és néhány szomszédos településen, Szentmihálytelken, Gyálaréten ismertek, így feltételezhető, hogy a „stílus” helyben fejlődött ki valamely kreatív kőművesmester/kőművesmesterek munkássága nyomán. Különböző profilú idomtéglaikat ekkor már nem gyártanak, így a tagozatokat faragással állítják elő, ezért ezek kis kiülésűek és a klasszikus formák egyszerűsítve leképzett változatai.

Tipikus röskei megoldás a falazótéglaik síkjának ki- és beforgatásával képzett fonadékszerű fríz, amelyek készítőik hallatlan szakértelméről, gondosságáról és szakmaszeretetről árulkodnak. A házak minden oldalát részben vagy egészében téglával burkolják, az utcai homlokzaton sokszor vakolt az alapsík és a tagozatok, hangsúlyos elemek készülnek téglából.

A hagyomány az 1960-as évekig nyomon követhető: a szocializmus Kádár-kockái közül jó néhány téglaburkolatú, a „kőoromzatok” ily módon hidat képeznek Röske építészetének „régmúltja” és „közelmúltja” között.

A téglaházak helyenként egységes utcaképeket alkotnak
Röszkén

Az 1950-ben önállóvá vált falu első házai még többnyire tradicionális fésűs (utcára merőleges) beépítési móddal épültek. Az oromzatos házak a vidéki magyar településkultúra hagyományos értékeit közvetítették.

A sátoztetős Kádár-kockák az 1960-as évektől vették át az uralmat a falukép alakításában. Sok helyütt máig egységes térfalakat alkotnak Röszkén. Ez a fajta építészet nem sok helyet hagyott az egyéni kreativitásnak, igaz, a túlzóan individualista kilengéseknek sem.

Az uniformizált épülettömegek egyedivé tételének vágya motiválta a ma már elérhetetlen szakmai tudással létrehozott, többretegű színes vakolatmustrák szeszélyes kavalkádját és a formailag rendkívül változatos, sokszor az épületekkel vetekedő „kapu- és kerítés-csodákat”.

A ma már utolérhetetlen mesterségbeli tudással létrehozott „alkotások” a XX. század „népi építészetének”, sajátos folklórjának emlékei, így méltán tarthatnak számot a kulturális antropológia érdeklődésére is. Az élet, a környezet színesítésének, a „szépet akarásnak” őszinte vágya nyilvánul meg bennük, egy, az egyéni törekvéseket durván elfojtó korban.

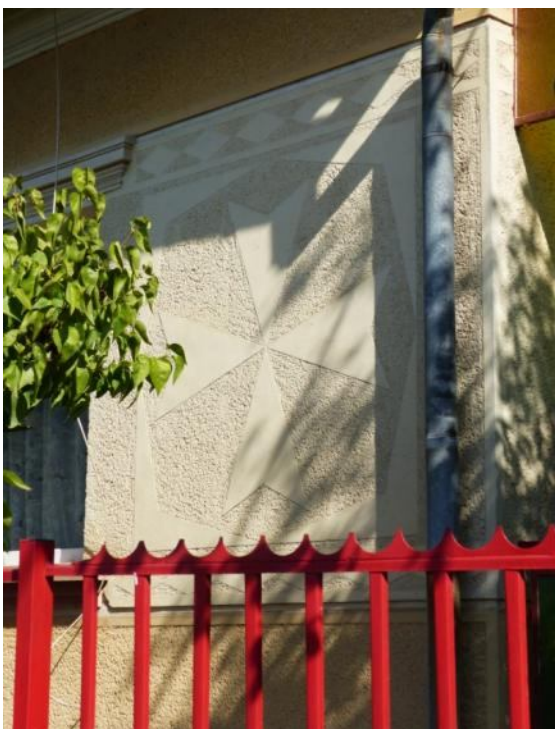

6,47

6,47

Hopp, egy bikini a falon!

A különös jelek megfejtése a jövő tudósainak izgalmas feladata lesz.

A mezőgazdaság prosperitásának javulásával párhuzamosan az 1980-as évekre emelkedett a vidéki életszínvonal és megnőtt a házak mérete. Szerencsére a folyamat nem vezetett az utcaképek egységének felbomlásához.

A Rendszerváltást követő időszakra az egyéni építészeti ambíciók kiélésének vágya került előtérbe a magánérs lakóházépítésben.

A szocializmus korában napirenden volt a „központilag” korszerűnek vélt modern építészet szellemiségének „terítése” a községek szintjére is.

Szerencsére a kor építészei felelősségük tudatában igyekeztek színvonalas javaslatok megfogalmazására, így ezek az épületek a korszak falusi építészetének emberi arcát villantják fel.

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTTÓL ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRESZEEK

Röszke beépített területe két egymástól településképi arculati szempontból is jól elkülöníthető egységre osztható.

Az arculati eltérések elsősorban a társadalmi szerkezet változásai mentén alakultak ki. A hagyományos falusi életmódnak megfelelő, a gazdálkodás számára is teret biztosító beépítések mellett markánsan körvonalazódik egy csak lakófunkciót szolgáló, kertvárosias terület, nem függetlenül Röszkének a szegedi agglomerációban betöltött szatellitváros-jellegű szerepétől. A falusias területen, a község központjában emelték a legfontosabb intézményeket, mellettük néhány kisvárosi jellegű eklektikus, később szecessziós stílusú ház is épült. Természetesen a fenti képletszerű, a részleteket elfedő jellemzés csak a településszerkezet fő motívumait próbálja megragadni, az eltérő arculatú területek át- és átszőtték egymást, határvonaluk nem éles, ahogy eltérő funkciójú területek is beékelődtek az egyes zónákba.

A fenti gondolatmenetet követve jelöljük ki Röszke eltérő településképi arculatú területeit, elsősorban az alapvető jellegvonásokra, kevésbé a részletekre fókuszálva. A térbeli dimenziókon (beépítési mód, jellemző építménymagasság, stb.) túl vizsgáljuk az időbelieket is, és nem utolsósorban azt, milyen településképi karakter „megcélzása” kívánatos a jövőre nézve.

FALUSIAS TERÜLETEK

Röszke XX. század közepéig organikusan fejlődött magja, valamint a csatlakozó, községalapítást követően betelepített, közel szabályos, mérnöki szerkezetű tömbök képezik a falusias településképi arculatú területet. A területen, a központ intézményi centruma mellett, az itt élők alapellátását szolgáló intézményeken túl a vidéki életformának, gazdálkodásnak megfelelő, de akár a kertvárosi életvitelre vágyók igényeit is szolgálni tudó, jellemzően egyedi családi házas tömbök találhatók. Telkenként egy rendeltetési egység az általános, a beépítési mód legtöbb esetben oldalhatáros, esetenként szabadon álló. A korábbi eredetű telektömbökben uralkodó az utcafrontos beépítés, később az előkertes épületelhelyezés vált általánossá.

A település intézményei a templom és községháza körül sűrűsödnek, kisvárosias hangulatot kölcsönözve Röszeke központjának.

A településképi arculatot meghatározó épületállomány alaprétégét a falu hivatalos alapítását megelőzően emelt viszonylag kisméretű földszintes lakóépületek képezik.

A szocializmus korának jellegzetes lakóháztípusa, a sátoztetős „kockaház” uralkodik az utcaképekben, de jelen vannak a Kádár-kockákat megelőző „fésűs” jellegű beépítések is.

A rendezett, derűs utcakép kialakulásában nagy szerepet játszanak a házak előtti gondozott előkertek és közterületek. A területen a megörökölt arculat megőrzése, továbbfejlesztése a cél. Ennek eszköze egyaránt lehet az építészeti, történeti, település- és utcafépi szempontból fontos épületek értékőrző korszerűsítése, felújítása, valamint a XXI. század kortárs építészetét minőségi módon interpretáló újabb alkotás. Utóbbi esetén alapkövetelmény, hogy a helyi építészeti hagyományokat tiszteletben tartó, azokhoz igazodó legyen, kerülve a hamis, feleslegesen archaizáló megoldásokat. Az illeszkedés „játékszabályait” betartó új alkotás mindenkor legyen saját korának „gyermeke”.

KERTVÁROSIAS TERÜLETEK

Röszke napjainkban folyamatosan beépülő, vagy beépíteni tervezett területei, ahol jellemzően egyedi – családi - házas tömbök találhatók, telkenként egy rendeltetési egységgel, melyek beépítési módja legtöbb esetben szabadonálló, előkertes. Jelenlegi és jövőbeli szerepük szerint elsősorban az egyedi lakhatást szolgáló, jellemzően lazább szövetű kertvárosok, vagy cél, hogy azokká váljanak, a falusias életmód, gazdálkodás jelentősége minimális.

„EGYÉB” TERÜLETEK

Az előző kategóriába nem besorolható, döntően nem beépített jellegű területek, mindenekeelőtt a határ, a nagyobb zöldfelület jellegű területek, közparkok, sportpályák, temetők, az ún. települési kihelyezett funkciók területe, majorok, amelyek sok esetben sajátos arculattal rendelkeznek, ezek azonban annyira szerteágazók és speciálisak, hogy átfogó jellemzésük nem lehetséges.

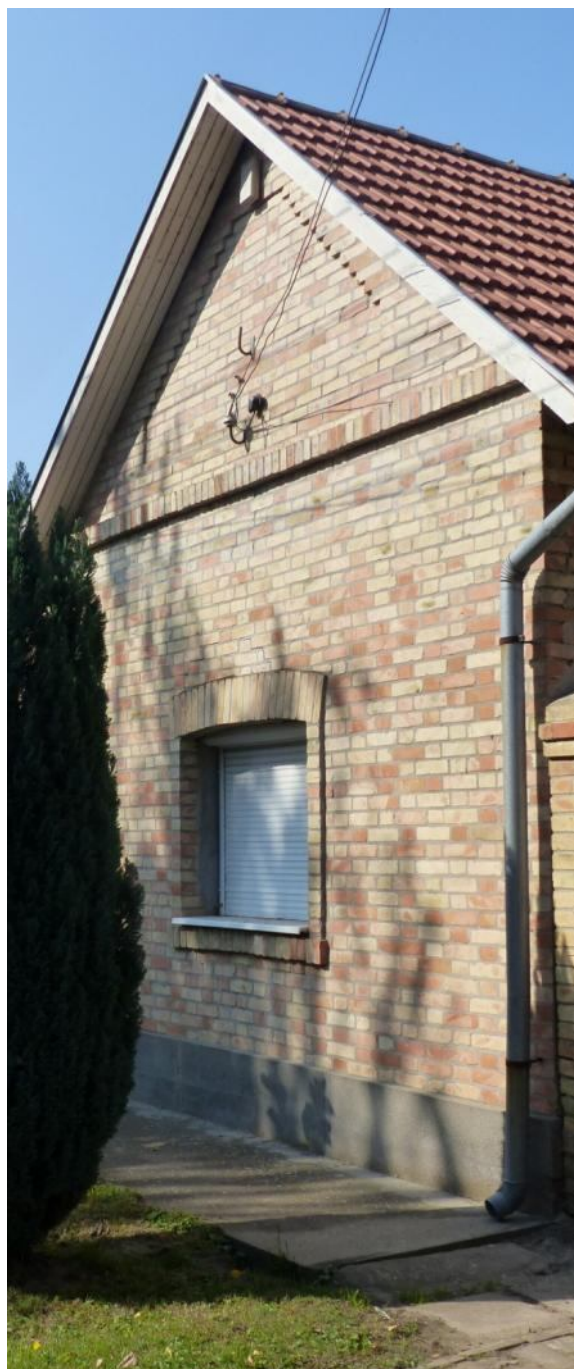

Régi települési
hagyományokkal
rendelkezik az egykori
szegedi tanyavilág. A
tanyás területeken az 1950-
es években új községek
keletkeztek, ezért a tanyák
jelentősége mára erősen
lecsökkent, bár el nem tűnt.

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

Az alábbi fejezet célja, hogy segítséget nyújtson néhány gyakran felmerülő építészeti, településépítészeti kérdésben, bemutatva azokat a lehetséges válaszokat, amelyek az esetek döntő részében működőképesek. A szépség sokféle lehet. Tekintettel arra, hogy településésztétikai kategóriáink nem feltétlenül objektív megítélés nyomán alakultak ki, nem szeretnénk kizárólagos érvénnyel állást foglalni, leszűkíteni a lehetőségeket. Viszont szeretnénk bemutatni, hogyan kerülhetők el a legáltalánosabb hibák, fenntartva a lehetőségét annak, hogy ugyanazon problémafelvetésre egészen más helyes megoldások is létezhetnek. Az alábbi ábrák nem az építési előírások, szabályzatok rajzos illusztrációi, hanem a környezetbe való illeszkedés, a tradíciókhoz történő kapcsolódás fontosságára, annak előnyeire hívják fel a figyelmet.

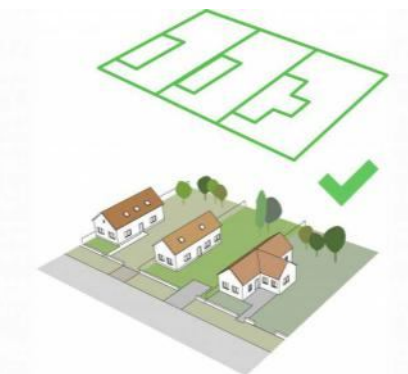

RAJZOS „SILLABUSZ”

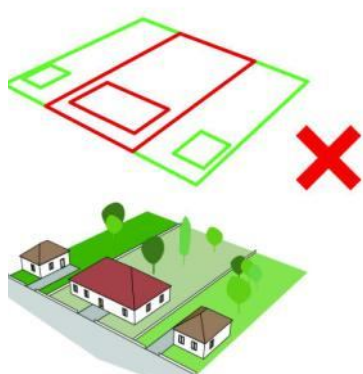
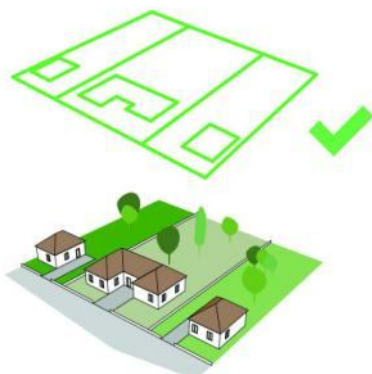

Telepítés, beépítés

Az épületek elhelyezésekor figyelembe kell venni a telek geometriai adottságait, attól indokolatlanul eltérni nem szerencsés. Az utcáfronttól túlságosan hátrahúzott épületelhelyezés általában kedvezőtlenül befolyásolja a telekhasználatot, a ház mögötti belátástól védett, intim kert területe leszűkül.

Az épület telepítésekor figyelembe kell venni a szomszédos épületek elhelyezkedését. A már meglévő szomszédos épületek által meghatározott beépítési vonaltól való bármilyen irányú eltérés legtöbbször kedvezőtlenül befolyásolja az utcaképet.

Az átlagosnál szélesebb telek esetében is fontos az utcakép ritmusának megőrzése.

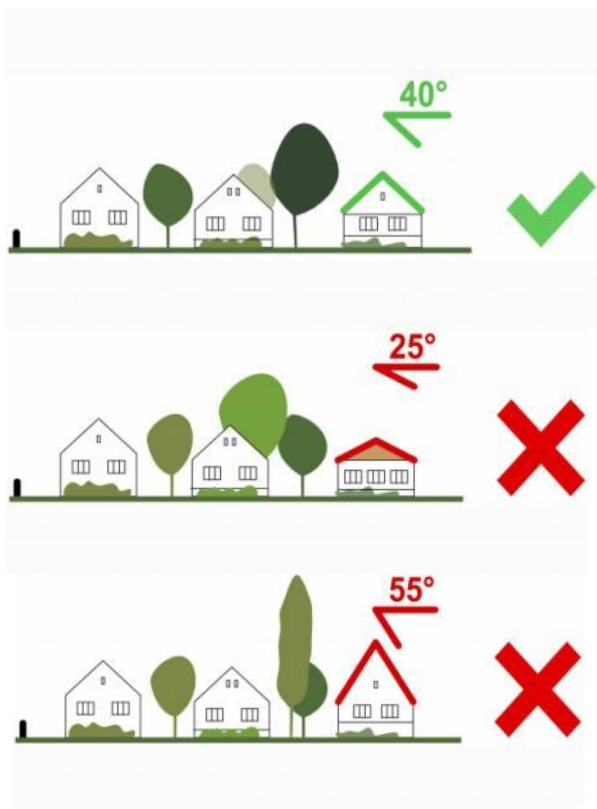

Magasság

Az épület magasságának meghatározásakor figyelembe kell venni a szomszédos beépítések magasságát. Közel azonos magasságú épületek emelésével általában könnyebben alakul ki harmonikus utcakép és a szomszédos beépítések benapozása is kedvezőbb lesz.

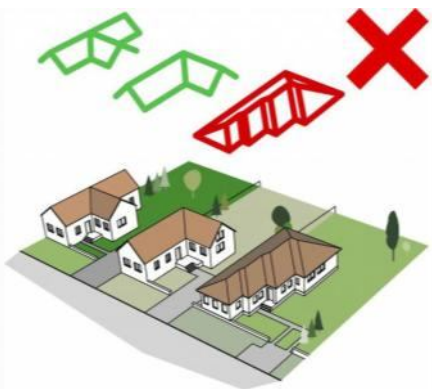
Az épületmagasság meghatározásakor el kell fogadni a környezet kialakult jellegzetességeit. Az épületszintek „elrejtése” (pl. tetőszerű szerkezetekben) általában kedvezőtlen építészeti megoldásokhoz, kevésbé harmonikus településképekhez vezet.

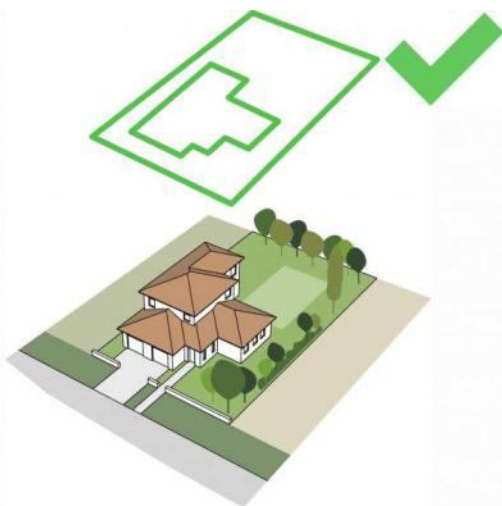
Tetők

Az újonnan épülő épület tömegének meghatározásakor figyelembe kell venni a környező épületek tetőzetének hajlásszögét. A szomszédokétól túlzottan eltérő hajlásszöggel épülő tetőzet megbonthatja az utcakép egységét. A magyar települési kultúrában a 40° körüli tetőhajlásszög általános, megfelelően az ország éghajlati adottságainak.

Az újonnan épülő épület tömegének meghatározásakor figyelembe kell venni a környező épületek tetőzetének formai jellegzetességeit. A túlzottan mozgalmas, vagy a környező tetőfelületek jellegétől elütő új tetőzet megbonthatja az utca- és településkép egységét.

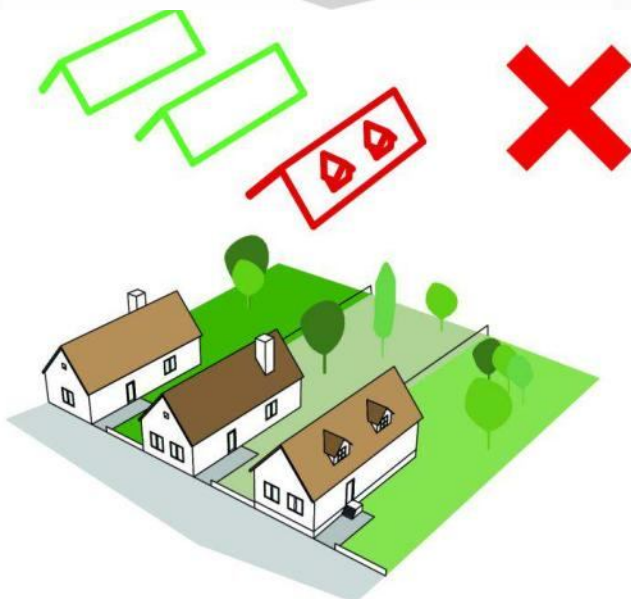

Tetők

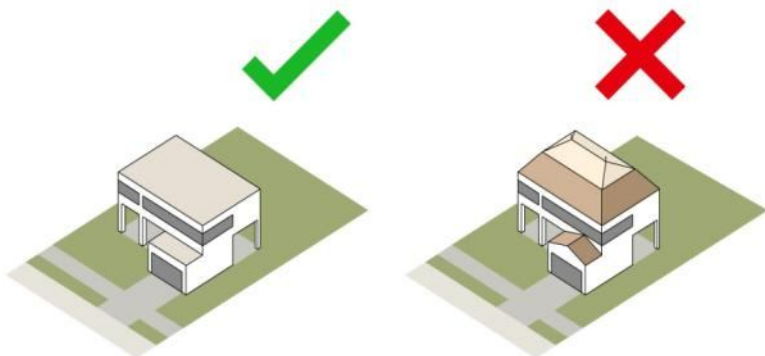
Mozgalmas tetőfelületek általában tágas, szabadonálló beépítésű telken álló, tagolt tömegű, „villa”-jellegű épülettömegek fölött nyújtanak elfogadható építészeti megoldást.

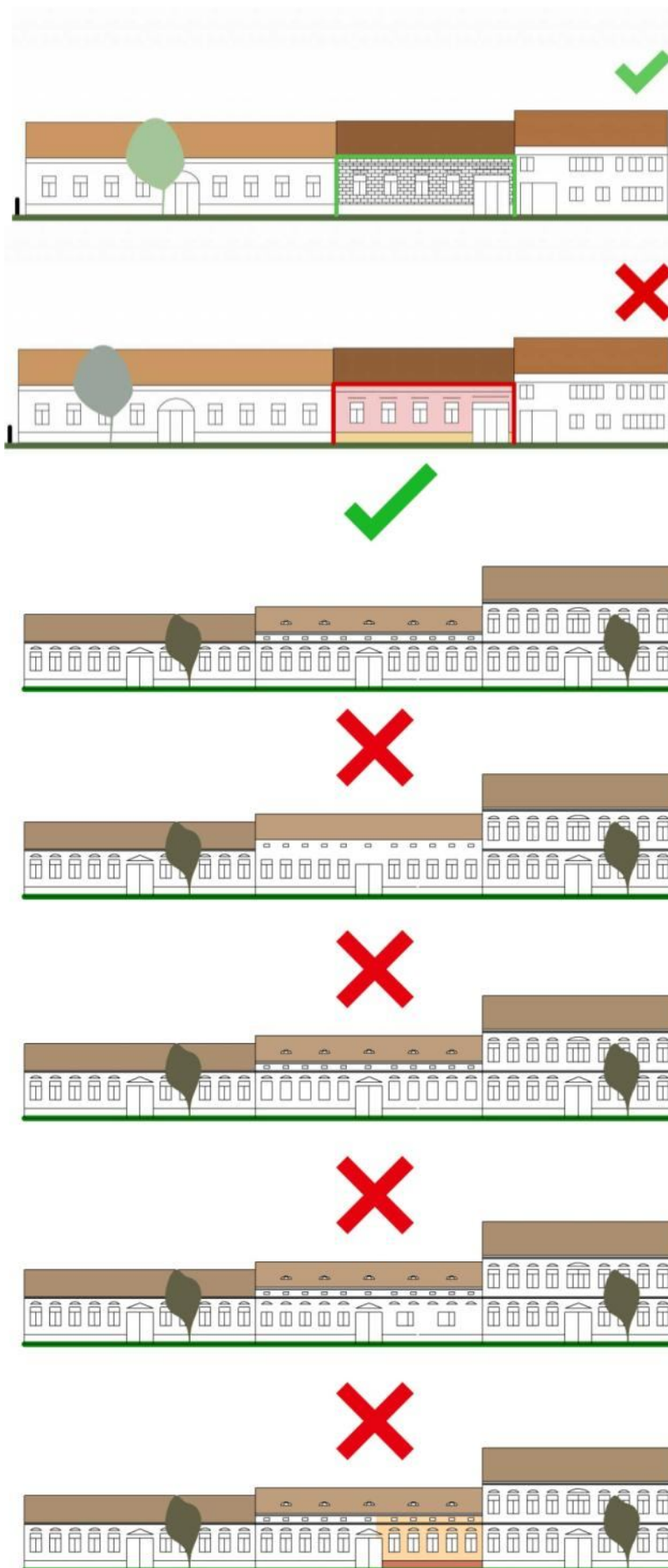
Környezetétől túlzottan elütő anyagú, színhatású, textúrájú tetőhéjzat alkalmazása általában kedvezőtlenül befolyásolja az utca- és településképet.

A tetőfelépítmények idegenek a hagyományos magyar települési kultúrától, hangsúlyos alkalmazásuk kedvezőtlen hatású az utcaképre.

Általában akkor jön létre az utca- és városképek szempontjából megfelelő megoldás, ha az épület tömegformájának, homlokzatképzésének jellege, a választott „stílus” és a „fölötte” lévő tető formája, anyaghasználata összhangban van.

Homlokzatképzés

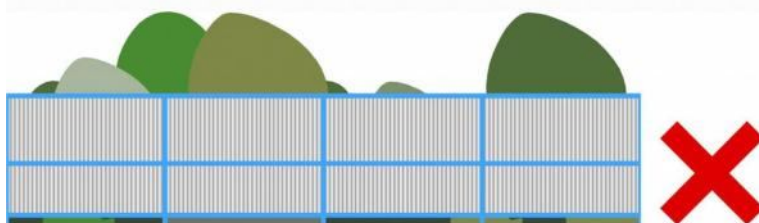
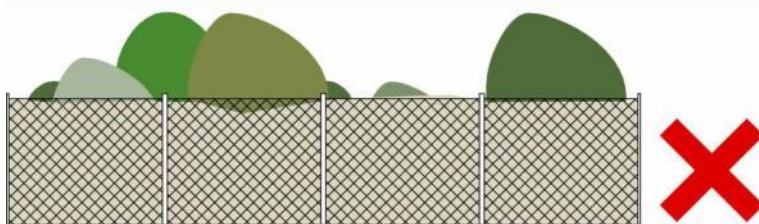
Az újonnan épülő épület homlokzati kialakításának meghatározásakor figyelembe kell venni a környező épületek homlokzatképzési jellegzetességeit. A színében, anyaghasználatában túlzottan változatos, vagy a környezetétől elütő új homlokzat megbonthatja az utca- és településkép egységét.

A felújítandó épületek esetében szerencsés megőrizni a homlokzatképzés jellegzetességeit, ha azok környezetükbe illeszkednek. A történeti épületek tagozatának, burkolatának eltávolítása, a nem megfelelő színezés az utcakép jellegének eltűnéséhez, harmóniájának felbomlásához vezethet.

Az újonnan épülő épület homlokzati kialakításának meghatározásakor figyelembe kell venni a környező épületek homlokzattagolásának főirányait.

Meglévő történeti épület felújításakor, korszerűsítésekor törekedni kell a Röske arculatát alapvetően meghatározó stílári jellegzetességek megőrzésére. A tagozatok, burkolatok eltávolítása a ház jellegének elvesztéséhez vezet, ahogy általában kedvezőtlenül befolyásolja a homlokzati megjelenést és ezzel az utcaképet a nyílászárók osztásának elhagyása, de méginkább azok formájának, tengelyrendszerének megváltoztatása. A felújításkor szerencsés az egész épület egy egységként való kezelése, a teljes homlokzat egységes felújítása, függetlenül a tulajdonok megoszlásától.

(Az ábrák általános jellegű illusztrációk.)

Kerítések

A kerítés az épületeknek az utcaképet alapvetően befolyásoló kiegészítője, ezért formájának, anyagának meghatározásakor figyelembe kell venni a terület jellemzőit a szomszédos telkeken alkalmazott megoldásokat. A „zöldövezeti” jellegű területek oldott településképeinek alapfeltétele a telkek átláthatósága, ezért ezeken a területen tömör, vagy az átláthatóságot gátló megoldások (pl. nádszövet) alkalmazása nem szerencsés.

A kerítések anyagának éppoly igényesnek kell lenni, mint az épületekének, ideiglenes jellegű megoldások, környezetbe nem illő anyaghasználat akadálya lehet az utcaképek harmonikus alakításának.

Kerítések

Előkertes beépítés esetén tömör kerítés alkalmazását kerülni kell.

Az előkerteket lehetőség szerint zöldfelületként, ténylegesen „kert” módjára kell kialakítani. Az előkert egy részének leburkolása, csak indokolt esetben, az épületekbe történő bejutás céljából elfogadható.

Szerelvények

A külső- és tetőszerelvények, klímák, antennák, parabolavevők, stb. utca- és településképi hatása rendkívül kedvezőtlen, ezért rejtetten, közterületről nem láthatóan kell elhelyezni őket.

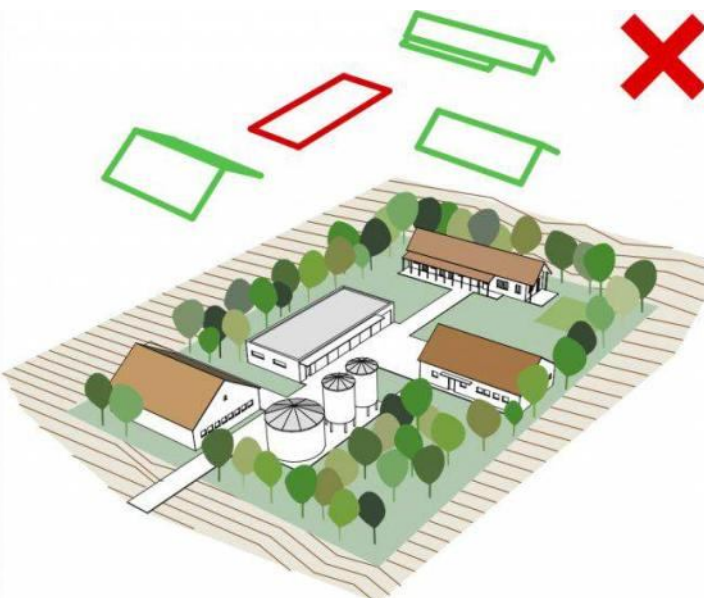
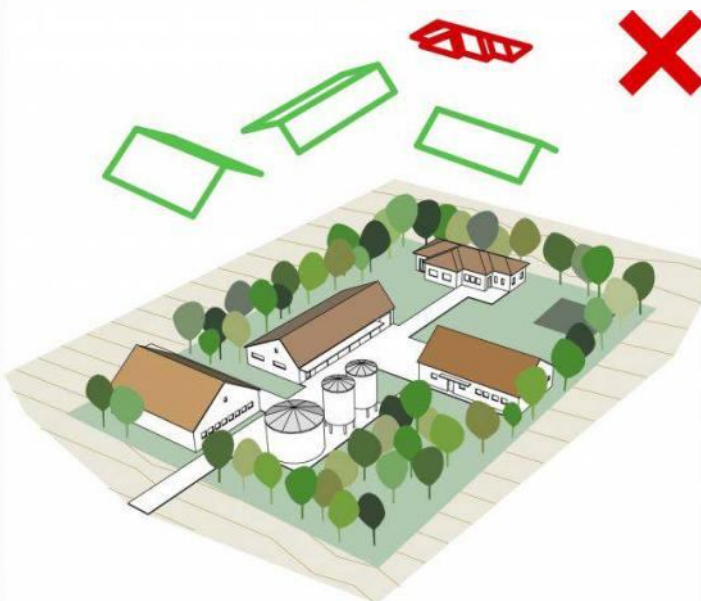
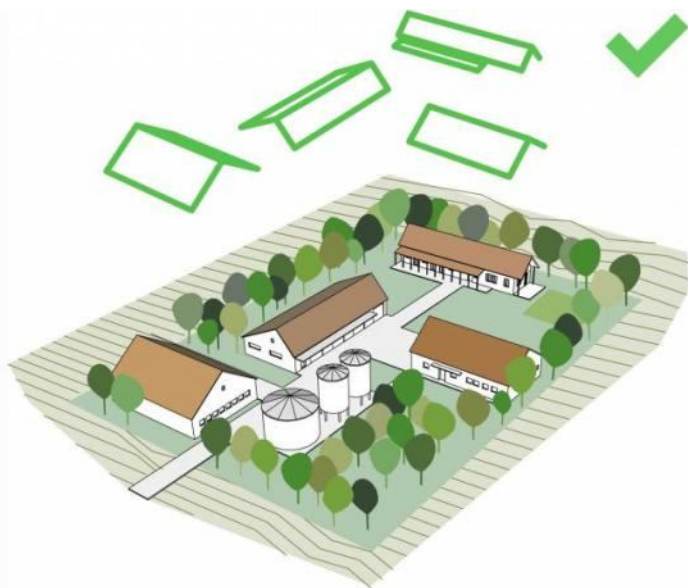

Napenergiát hasznosító tetőszerelvények telepítésekor törekedni kell arra, hogy a berendezések ne nyomják el a tetőfelületeket.

Tanyák, majorok

A „szögedi tájon” a tanyák, majorok, külterületi gazdasági egységek különböző funkciójú terei általában önálló – szabadon álló - épületekben kaptak helyet, a terjedős épülettömegek nem voltak jellemzőek. Utóbbiak alkalmazása legtöbbször tájképi szempontból sem szerencsés.

Tanyák, majorok

A hagyományos alföldi tanyák, majorok, külterületi gazdasági egységek épületei általában a legegyszerűbb tetőformával (nyeregtető, félnyeregtető) épültek, a változatos összképet a teljes épületegyüttes önmagukban egyszerű elemei adták. Bonyolult, kontyolt tetőidomok, lapostetők egyáltalán nem voltak jellemzők. Utóbbiak alkalmazása legtöbbször tájképi szempontból sem szerencsés.

TETŐK

Röszke építészeti örökségének túlnyomó hányada viszonylag egyszerű, homlokzati megjelenésében szimmetrikus, különösebb felépítmény nélküli nyeregtetővel épült. A történeti korszakokban manzárdtető ritkán fordul elő, inkább XX. századi épületeken látható, de kijelenthető, hogy általában az alapvető építészeti hagyományoktól idegen. A XX. század második felétől, a modernista építészet térhódításával jelennek meg a lapostetők, jónéhány településépítészeti konfliktus forrásává válva.

A magastetők héjazatának anyaga a településkép harmóniájának fontos összetevője. A hazai meteorológiai viszonyokhoz, az építéstechnikai adottságokhoz, Rószke történetileg kialakult sziluettjéhez alapvetően a (lehetőleg természetes színű, textúrájú) pikkelyfedések illeszkednek. A „pikkely” kifejezés itt elsősorban arra utal, hogy viszonylag kisméretű elemek egymásra takaró rendszeréből áll össze a fedés, amely struktúra a legkülönbözőbb méretű és geometriájú tetőfelületek fedésére alkalmas.

TAGOZATOK, ÉPÜLETORNAMENTIKA

Röszke történeti építésze „polgári” vonulatának egyik jellegzetessége a különféle építészeti tagozatok alkalmazása. A házak túlnyomó részének alapfelépítése, tömegformálása lényegében megegyezik, a korstílus követelményeinek tagozatok és épületornamentika alkalmazásával feleltek meg. A tagozatrendszerek kezdetben a klasszikus formatan szabályai szerint alakultak, a későeklektika és szecesszió korában azonban fokozatosan egyedivé váltak.

ABLAKOK

A helyi építészeti örökségre általában az egyszerű tömegformálás jellemző, éppen ezért is kaptak nagyobb hangsúlyt a nyílások. Az ablakok keretezésére, a nyílászárók asztalosszerkezetének igényes kialakítására különösen nagy energiákat áldoztak.

BEJÁRATOK

A bejáratok kitüntetett pontjai a portáknak, ennek megfelelő megformálással. A részletképzés általában gazdagabb, mint az egyéb nyílászáróké, gondos, egyedi iparosmunka.

KAPUK

A kapuk jelentőségét nem lehet túlhangsúlyozni. A kapuszárnyak igényes, „strapabíró” szerkezetek a legkülönbébb tagozatokkal, kovácsoltvas kiegészítőkkal, a „békebeli” lakatosipar ma már utánozhatatlan remekei. Mennyire más ez, mint korunk lélektelen garázskapui!

ÁRNYÉKOLÁS

A klíma megváltozása elengedhetetlené teszi az épületek hővédelmének, ezen belül a nyílászárók külső árnyékolásának megoldását. Szerencsére mindig „kéznél lévő”, történetileg jól bevált megoldás a zsalugáter, amely hajdan az ablakok jelentős része előtt megtalálható volt. Elegáns, házainkat öltöztető szerkezet, amely az esetek döntő többségében pozitív módon befolyásolja a homlokzati megjelenést. Kényelmesebb a redőny kezelése, ennek beépítése azonban csak akkor optimális az utcakép szempontjából, ha szerkezete (redőnyszerény, vezetősínek) rejtve marad.

NAPELEMEK, NAPKOLLEKTOROK

A technika fejlődése újabb és újabb kihívások elé állítja az építészetet. Ezek közül az egyik legfrissebb a napelemek, napkollektorok elhelyezése. Történeti épület esetében gyakorlatilag kizárható, hogy a berendezések javítsák azok utcaképi megjelenését. A képen (nem röszei példa) látható megoldás erénye, hogy a készülék hagyja élni a tetőfelületet és az elemeket egyetlen síkidommá összefogva telepítették.

KERÍTÉSEK

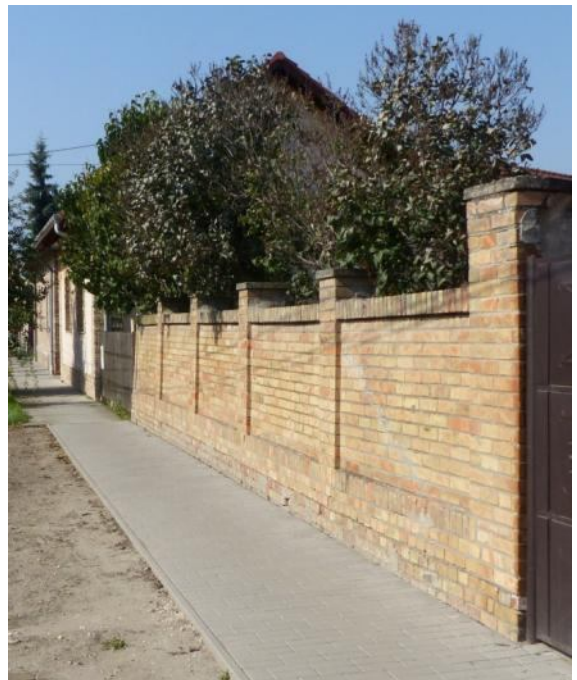
A kerítések az utcaképek legfontosabb épített kiegészítő elemei, amelyek vagyonvédelmi funkcióik mellett fontos térformáló szereppel is bírnak. Igényes építészeti kialakításukkal sokszor az épületekkel egyenrangúvá válhatnak.

Általánosságban elmondható, hogy előkert nélküli, utcafrontos beépítésnél tömör kerítést alkalmaztak, ennek anyaga lehet deszkapalánk, de épített szerkezet is. A nyerstégla homlokzatú kerítéseken az épületeken alkalmazott jellegzetes tagozati megoldások egyszerűbb variánsai tűnnek fel.

A lazább, oldottabb utcaképet alkotó előkertes területeken az áttört kerítés dívik, mely falazott pillérek közötti betételemekből áll. A betétek lehetnek hézagos lécburkolatból, de igényesebb, tartósabb megoldásként kovácsoltvasból, vagy merev, ún. heidecker-hálóból is. Az utcakép szempontjából semleges, nem zavaró az egyszerű drótháló alkalmazása.

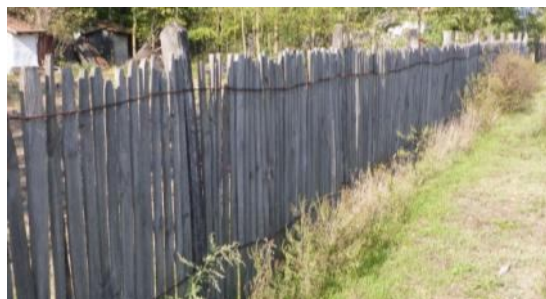
7,44

A gondozott élősvény mindig elegáns megjelenésű, emellett zöldfelületi értéke sem elhanyagolható.

A röszei tanyavilág „klasszikus” kerítése hasított akáckaróból készül.

TÉGLABURKOLAT

Röszke történeti építészetének meghatározó „brand”-je a téгла, amelyet a régiek egyszerűen csak „könek” neveztek jó alföldi szokás szerint. Textúrájának időtlen szépsége, melegsége miatt nemcsak a történeti korokban, hanem napjainkban is az építészet kedvelt burkolóanyaga. A legegyszerűbb formanyelvű épületet is „feldobja” és a legharsányabbat is segíti a környezetbe illeszkedni, „viselkedni”.

Az egyszerű építetők, pallérok nagy fantáziával használták fel a különféle téglafajtákat. Természetesen ezt azért tehették, mert a korabeli téglagyárak igen jó minőségű téglát gyártottak. A téгла népszerűségét a széles rétegek számára elérhető árának, tartósságának és esztétikusságának köszönhetjük. Gyakorlatilag évtizedekig semmiféle karbantartást nem igényel és a legegyszerűbb homlokzat is látványos a kellemes textúrának köszönhetően.

LÁBAZATOK

Az épületek lábazata úgy esztétikai, mint műszaki szempontból kiemelt jelentőségű. A lábazati zóna a ház talapzata, erőt kell sugározzon, így a történeti építészetben szinte kizárólagos a pozitív, falsíkból kiugró lábazat. A szerkezetet mindig igyekeztek tartós anyagból építeni, a csapóeső, a fagyok és egyéb meteorológiai hatások miatt. Legegyszerűbb kialakítású a festett vakolt lábazat, gyakori a fagyálló téglák alkalmazása, a XIX. század végétől terjedt el a műkő, de előfordulnak terméskő burkolatok is.

MAI PÉLDÁK

A hagyományokhoz való korszerű viszony nem csak a megőrzést, hanem az organikus fejlődést is magában hordozza. A település nem válhat múzeummá, skanzenné, a falu sajátossága a folyamatos megújulás, ahogy az élet alapfeltétele is a sejtek állandó cserélődése miközben a szervezet önazonos marad. Felelősség, ugyanakkor nagy megtiszteltetés is folytatni, részesévé válni a hagyománynak, kapcsolódni a kulturális folyamatosságba, egy újabb - és nem a leggyengébb - láncszemét létrehozva a helyi tradícióknak.

Rendkívüli jelentőségű ebből a szempontból, ha a Község igyekszik a legjobb erőket felvonultatni középületei megformálásához, ezzel példát mutatva lakosai számára a magánerős építkezésekhez. Mindez garancia lehet arra, hogy századok múltán korunk Rőszkéje is érdemel majd egy fejezetet a készülő építészeti munkákban.

A hagyományos magyar falusi építészet megszokott elemei jelennek meg a képen látható épületen. Világos falak, sötét tető, „fésűs” beépítésű, utcára merőleges tömeg. „Ház formájú ház.” A jól ismert megoldások alkalmazása mellett is egyértelmű az építés kora, nincs régieskedő cizellálás, múltidéző nosztalgia, az összkép mégis derűs, harmonikus.

A közösségi épületek igényessége, példaadása rendkívüli jelentőségű az épített környezet pozitív alakulása szempontjából.

A tradicionális építészet egyes elemeire utaló igényes homlokzat- és tömegformálás a központ egyik újabb épületén.

Az állomás vasúti architektúrájának néhány jellegzetességét felhasználva formálták a bővítés homlokzatát, így teremtve kapcsolatot az eredeti épület és a bővítés építészeti világa közt

A formálás eszköze az arányosan kialakított, jól átgondolt, rendezett nyílásrendszer. A jó építészethez sokszor éppen elég fal, nyílás, tető. A legalapvetőbb „szabályok” szinte alig változnak az idővel.

A településközpontban épült modern vonalú, arányos lakóház átveszi a környezet jellegzetes, utcával párhuzamos tömegformálását, beépítési módját.

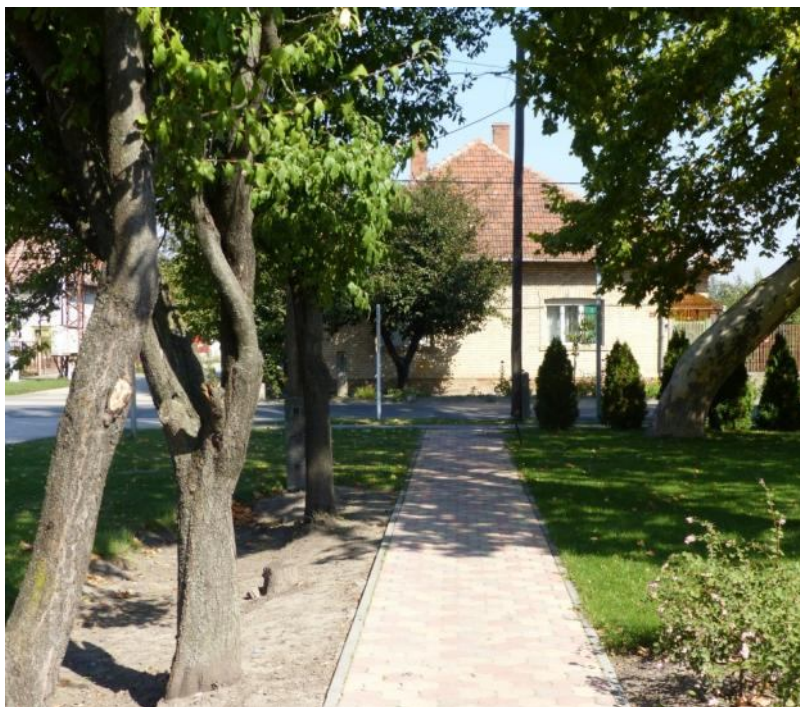
A természetes anyagok, mint a fa és téglák alkalmazása már önmagában elég lehet, a tömeg túlzott variálása nélkül is. A Röszkén hagyományos téglák alkalmazása kapcsolatot teremt a hagyományos települési környezet és a magyar hagyományoktól kissé idegen, az amerikai kertvárosokra jellemző formálású ház építészeti világa között.

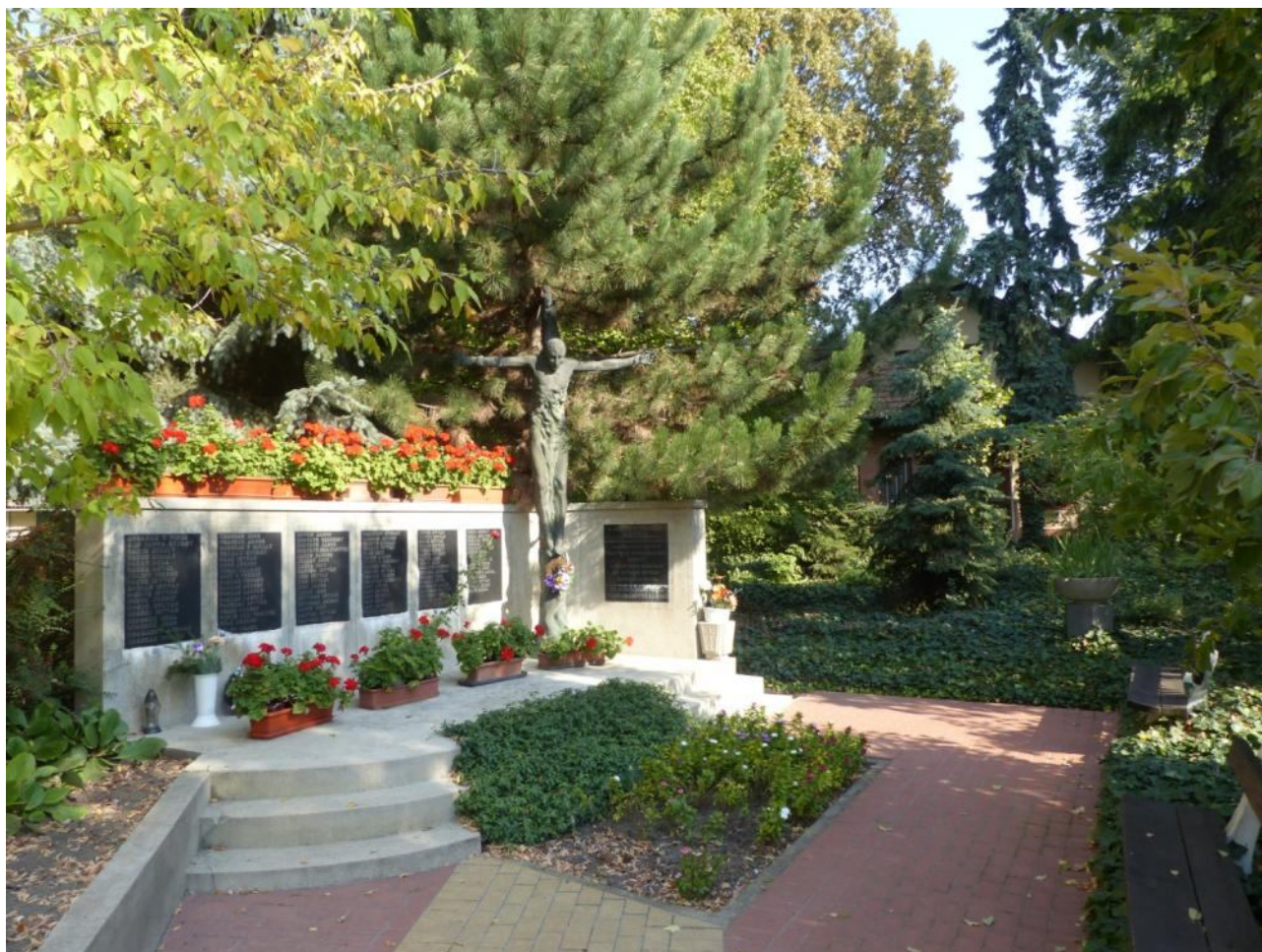
UTCÁK, TEREK

A közterületek komfortja és esztétikája alapvető jelentőségű a településképi arculat szempontjából. Az utcákat, tereket, parkokat használók, legyen az itt lakó polgár, vagy Röszkére érkező vendég, elsődleges benyomásait itt szerzi meg.

A közterületek arculatát meghatározza a burkolatok minősége, de igaz ez a telken belüli burkolt felületekre is. A kiselemes burkolatok nagy előnye műszaki szempontból, hogy viszonylag könnyen javíthatók, elemei bármikor visszahelyezhetők, újrapozícionálhatók. Településépítészeti szempontból a lehetőségek szinte korlátlan tárháza áll rendelkezésre a különféle burkolati minták, rakási módok (hálós, halszáлка, kötésben lévő, stb.) alkalmazásával. Általánosságban elmondható, hogy igényes burkolatok természetes anyagú, saját textúrájú, nem színezett elemekből képezhetők, de esztétikus lehet a szépen kivitelezett öntött (pl. aszfalt) felület is.

A közterületek esztétikáját alapvetően befolyásolják az utcákon elhelyezett kiegészítő elemek, legyen az művészeti alkotás, vagy közmű jellegű létesítmény, de különösen az utcabútorok. Utóbbiak közül a kortárs dizájn törekvéseit tükröző változatok alkalmazása célszerű, mert ezek – kontrasztot képezve – történeti és újabb beépítésű környezetbe is jól illeszkednek.

NÖVÉNYZET

Az épített elemek mellett a települések arculatának fontos meghatározója a növényzet, illetve önmagában az a tény, hogy a „zöld” milyen mértékben van jelen a településen. A zöldfelületi rendszer éppúgy része a település infrastruktúrájának, mint a természeti környezetnek, hiszen alapvetően mesterségesen létrehozott, a településszerkezetbe integrálódó struktúra. Részke korábban megtelepült utcáin helyenként jelentős zöldfelületek találhatók, a község egyes új beépítésű területein azonban a zöldfelületi rendszer meglehetősen hiányos, ami a településképi arculat szempontjából is igen kedvezőtlen.

A „zöld” szerepe rendkívül sokoldalú, betölt úgy településesztétikai, műszaki, mint közérzetjavító feladatokat. A települési arculat formálásában egyként részt vesznek a közterületek, közparkok, közkertek fasorai, fásított területei és az intézményi- és magánterületek kertjei, ezek gondozottsága, vagy elhanyagoltsága, léte, vagy nemléte (leburkoltsága) befolyásolja a településképi arculatot is.

A „zöld” az épített elemek megjelenésére szintén kihatással van: egységesíti az utcaképeket, jótékonyan kitakar, váratlan feltárulásokat, „képkivágásokat” eredményez. Még az újabb keletű, meglehetősen heterogén utcaképek egységesítése, „kellősítése” is lehetséges a növényzettel.

Természetesen a növényzet telepítésekor tekintettel kell lenni az építészeti környezetre, az épületek méretére, jellegére, hogy azok benapozását, feltárulását kedvezőtlenül ne befolyásolja a vegetáció. Fontos szempont, hogy a látványos településképi, idegenforgalmi értékek kellőképpen érvényesüljenek, „fotózhatóságuk” ne lehetetlenüljön el a fák takarása miatt.

HIRDETÉSEK, REKLÁM- ÉS INFORMÁCIÓS TÁBLÁK

A közterületre kirakott hirdető táblák, cégérek, reklámfelületek nagyban befolyásolják az utcaképet, ezért oda kell figyelni arra, hogyan hirdetjük szolgáltatásainkat. Az igényes, nem túl feltűnő, de jól észrevehető feliratok is elérhetik figyelemfelkeltő céljukat. A hirdetés lényege a tájékoztatás, ezt tehetjük utcaképbe illően is. Különösen fontos megtalálni a kényes egyensúlyt a történeti épületek esetében, hogy azok építészeti értékei ne sérüljenek. A visszafogott, lényegre törő hirdetések szerencsések, amelyek hagyják élni az épületek tagozatait, építészeti formáit, ezért az ún. tömbbetűkből álló feliratok tudnak a legjobban illeszkedni az épületekhez. Természetesen nagyon fontos, hogy a hirdetés megtervezésekor figyelembe vegyék a homlokzat osztásrendjét, arányait, mert az építészeti tagozatok, részletek, netán nyílászárók kitakarása általában nem szerencsés megoldást ad.

IMPRESSZUM

RÖSZKE KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

www.roszke.hu

polgarmester@roszkenet.hu

6758 Rőszke, Felszabadulás u. 84.

Telefon: 62/573-030

Polgármester: Borbásné Márki Márta

Főpítész: Pap Ádám

papadam.71@gmail.com

SZERKESZTETTE: Pap Ádám

SZÖVEG: Pap Ádám

FOTÓ: Pap Ádám

GRAFIKAI TERVEZÉS: Lechner Tudásközpont Nonprofit Kft., Pap Ádám

Rőszke, 2018. február